

Biologiske undersøkelser på Ånebymåsan i Nittedal kommune

Øivind Gammelmo

BioFokus-notat 2012-15

BIO
FOKUS

Ekstrakt

BioFokus har på oppdrag for Grindaker as Landskapsarkitekter undersøkt naturverdier i et område ved Ånebymåsan i Nittedal, Akershus. Det undersøkte området er et myrområde som grenser til RV4, boligområde, Nitelva og kulturlandskap. Det er ikke blitt avgrenset noen naturtypelokaliteter.

Nøkkelord

Ånebymåsan
Nittedal
Rødlistede arter
Fremmede arter
Myr
Torvuttak
Grøfting
Naturtyper
Biologisk mangfold
Naturverdier

Omslag

Parti fra Ånebymåsan i Nittedal kommune. Foto: Øivind Gammelmo

ISSN: 1893-2851

ISBN: 978-82-8209-215-9

BioFokus-notat 2012-15

Tittel

Biologiske undersøkelser på Ånebymåsan i Åmot kommune

Forfattere

Øivind Gammelmo

Dato

14. august 2012

Antall sider

10 sider

Refereres som

Gammelmo, Ø. 2012. Biologiske på Ånebymåsan i Nittedal kommune. BioFokus-notat 2012-15. Stiftelsen BioFokus. Oslo.

Publiseringstype

Digitalt dokument (Pdf). Som digitalt dokument inneholder dette notatet "levende" linker.

Oppdragsgivere

Grindaker as landskapsarkitekter

Tilgjengelighet

Dokumentet er offentlig tilgjengelig. Andre BioFokus rapporter og notater kan lastes ned fra: <http://lager.biofokus.no/web/Litteratur.htm>

BioFokus: Gaustadallèen 21, 0349 OSLO

Telefon 2295 8598

E-post: post@biofokus.no Web: www.biofokus.no

Innledning

BioFokus har på oppdrag for Grindaker AS Landskapsarkitekter foretatt en biologisk undersøkelse av Ånebymåsan i Nittedal kommune. Bakgrunnen for undersøkelsen er en varslet plan om torvuttak i området. Torvuttaket i området har pågått over lengre tid, uten at aktiviteten har vært regulert. Det undersøkte området ligger på østsiden av RV4 rett nord for Åneby sentrum. Lokaliteten består av ei myr, som er sterkt preget av tidligere inngrep (torvuttak). Dette notatet beskriver de naturfaglige kvalitetene ved området og foretar en konsekvensutredning for det foreslåtte tiltakssenarioet.

Vår kontaktperson hos Grindaker har vært Geir Pettersen som har bistått med kart og informasjon. Det ble brukt 4 timer til befaringer på eiendommen, samt 6 timer til skriving av rapport, GIS-arbeid og sammenstilling av data.

BioFokus og undertegnede håper rapporten kan være til hjelp i de forvaltningsavveininger som skal gjøres i det omtalte området.

Oslo, 15. august 2012

Øivind Gammelmo (BioFokus)

Figur 1. Fremmede arter som hage-lupin, kanadagullris og vinterkarse finnes i rikelige mengder i "driftsområde" i sør og mot RV4. Foto: Øivind Gammelmo (BioFokus).

Metode

Ånebymåsan i Nittedal kommune ble undersøkt 8. august av Øivind Gammelmo (BioFokus). Plante- og insektarter ble notert ned og/eller samlet inn for videre artsbestemmelse og dokumentasjon. Innsamling av insekter ble foretatt ved manuell fangst. Alle arter blir registrert i vår GBIF-tilknyttede artsbase, og er gjort tilgjengelig via Artskart (<http://artskart.artsdatabanken.no/>).

For en gjennomgang av anbefalt metodikk for prosjektet, vises det til kapitlene 1-4 og 6 i DN-håndbok 13 (Direktoratet for Naturforvaltning 2007) for kartlegging av naturtyper. I det resterende av metodekapittelet gis det bare en summarisk gjennomgang av noen viktige punkter.

Kriterier for verdisetting

Rangeringen/verdisettingen av lokaliteter med viktige naturtyper bør basere seg på flere kriterier. DN-håndbok 13 verdsetter temaene til A (svært viktig), B (viktig) eller C (lokalt viktig). Verdiskalaen for naturmiljø i Håndbok-13 (Statens vegvesen) er inndelt i en tredelt skala, liten, middels og stor verdi. Verdien angis her på en glidende skala.

Kriteriene for å gi verdiene svært viktig og viktig for ulike naturtyper, er gitt i DN-håndbok 13 sammen med en faktabeskrivelse og kriterier for utvelgelse og verdisetting. Lokalt viktige områder (C-områder), er ikke beskrevet i håndboka. Et brev fra DN til fylkesmennene beskriver hvordan disse områdene skal tas inn i prosjektet (Direktoratet for Naturforvaltning 2007). Kriteriene for verdisetting på en glidende skala er gitt i Håndbok-140 (Statens Vegvesen 2006).

Rødlista arter

Rødlista fra 2010 (Kålås et al. 2010) er benyttet som grunnlag i prosjektet. Dette er i hovedsak en prognose for arters risiko for å dø ut fra Norge. Vurderingene som ligger til grunn for å kunne gi denne type prognose er basert på vitenskapelige kriterier utviklet i regi av Den internasjonale naturvernorganisasjonen (IUCN). Rødlista er med dette forankret i en internasjonal metodikk for vurdering av risiko for utdøing. Metodikken har bred aksept i forskningsmiljøer både nasjonalt og internasjonalt.

Rødlisten fra 2010 inneholder arter i seks forskjellige kategorier. Av disse er én for arter som er utdødd i Norge (RE), tre er forbeholdt arter som er truet (CR, EN og VU), én kategori er for arter som er nær truet (NT), mens én kategori er for arter som ikke kan vurderes i detalj, men som man antar skal være med på rødlista (DD).

Mer informasjon om rødlista kan man finne på Artsdatabankens nettside: <http://www.artsdatabanken.no>.

Fremmede arter

Svartelista fra 2012 (Gederaas et al. 2012) er benyttet som grunnlag i prosjektet. Denne omhandler vurderinger av økologisk risiko, andre konsekvenser er holdt utenfor.

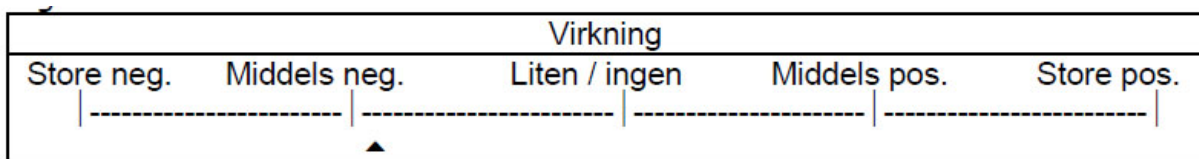
Svartelista fra 2012 inneholder arter i fem kategorier: ingen kjent risiko, lav risiko, potensielt høy risiko, høy risiko og svært høy risiko. Det presiseres at det kun er artene i de to høyeste kategoriene som havner på svartelista.

Konsekvensvurderinger

Virkning

Virkning er en vurdering av hvilke endringer tiltaket antas å medføre for de ulike områder eller miljøer. Virkning av tiltakene vurderes for de samme miljøer/områder som er verdivurdert (se Håndbok 140 - Statens Vegvesen (Statens Vegvesen 2006)).

Kriterier for fastsettelse av virkning er gitt i tabell 1 (etter Statens Vegvesen (Statens Vegvesen 2006)). Virkningen begrunnes med utgangspunkt i kriteriene, og angis på en trinnløs skala fra store positive virkninger til betydelig negative virkninger, se figur 2.

Figur 2. Skala for vurdering av virkning. Skalaen spenner fra store positive virkninger til store negative virkninger

Tabell 1. Tabell 1: Kriterier for vurderinger av et planlagt tiltaks potensielle virkning på naturmiljø (tilpasset etter Statens Vegvesen sin håndbok 140 (Statens Vegvesen 2006)).

	Store positive virkninger	Positive virkninger	Lite/ingen virkninger	Middels negative virkninger	Store negative virkninger
Viktige sammenhenger mellom naturområder	Tiltaket vil i stor grad styrke viktige biologiske eller landskapsøkologiske sammenhenger.	Tiltaket vil styrke viktige biologiske eller landskapsøkologiske sammenhenger.	Tiltaket vil stort sett ikke endre viktige biologiske eller landskapsøkologiske sammenhenger.	Tiltaket vil svekke viktige biologiske eller landskapsøkologiske sammenhenger.	Tiltaket vil bryte viktige biologiske eller landskapsøkologiske sammenhenger.
Arter (dyr og planter)	Tiltaket vil i stor grad øke artsmangfoldet, eller forekomst av arter, eller bedre deres vekst- og levevilkår.	Tiltaket vil øke artsmangfoldet, eller forekomst av arter, eller bedre deres vekst- og levevilkår.	Tiltaket vil stort sett ikke endre artsmangfoldet, eller forekomst av arter, eller bedre deres vekst- og levevilkår.	Tiltaket vil i noen grad redusere artsmangfoldet, eller forekomst av arter, eller bedre deres vekst- og levevilkår.	Tiltaket vil i stor grad redusere artsmangfoldet, eller forekomst av arter, eller bedre deres vekst- og levevilkår.
Naturhistoriske forekomster	Ikke relevant	Ikke relevant	Tiltaket vil stort sett ikke endre geologiske forekomster og elementer.	Tiltaket vil forringe geologiske forekomster og elementer.	Tiltaket vil ødelegge geologiske forekomster og elementer.

Konsekvens

Med konsekvenser menes de fordeler og ulemper et tiltak medfører for de berørte områder eller miljøer. For alle kategorier gjøres det både en verdivurdering og en vurdering av virkning. Konsekvensen for hvert område/miljø vurderes ved å sammenholde verdi med virkning av tiltaket (jf Statens Vegvesen (Statens Vegvesen 2006)). Konsekvensen vurderes i denne utredningen på en trinnløs 9-delt skala fra svært stor negativ konsekvens til svært stor positiv konsekvens (figur 3). Verdi og virkning sammenholdes som vist i konsekvensvifta, figur 4 (Statens Vegvesen 2006).

Konsekvensene for de tiltak som er planlagt gjennomført er vurdert ut fra et 0-alternativ som er dagens landskap og dets tilstand i dag.

Symbol	Beskrivelse
++++	Svært stor positiv konsekvens
+++	Stor positiv konsekvens
++	Middels positiv konsekvens
+	Liten positiv konsekvens
0	Ubetydelig/ingen konsekvens
-	Liten negativ konsekvens
--	Middels negativ konsekvens
---	Stor negativ konsekvens
----	Svært stor negativ konsekvens

Figur 3. Skala for konsekvens

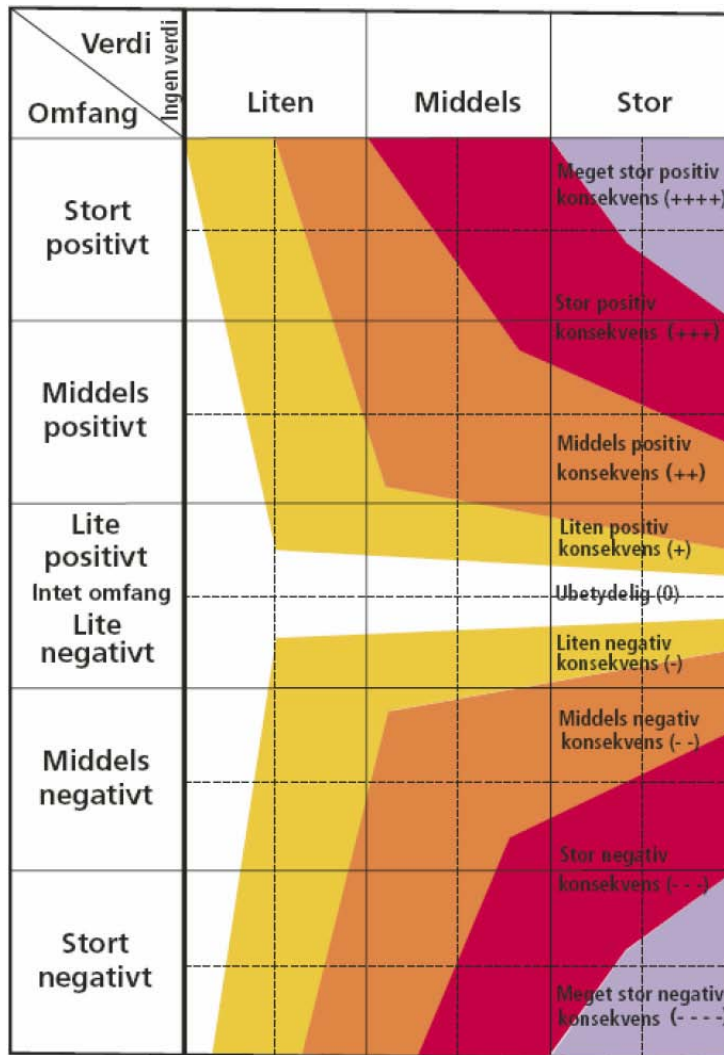
Begrensninger i undersøkelsen

Vurderinger av verdi og konsekvens av mulige inngrep er basert på tidligere registreringer og supplerende feltarbeid i august 2012. Det eksisterer lite kunnskap om de biologiske verdiene i området, spesielt de entomologiske verdiene. Eventuell supplerende kunnskap vil kunne styrke grunnlaget som verdi- og konsekvensvurderingen gjøres på, men neppe endre dem.

Gjennomføring av arbeidet

Det har blitt utført feltarbeid 8. august 2012. Notatet er blitt skrevet i august samme år. Området er godt undersøkt for karplanter og naturtyper, samt at insektfaunaen i og ved dammene er godt undersøkt. Insektfaunaen på myra er overfladisk undersøkt.

Alle tilgjengelige natur-databaser har blitt undersøkt for treff i området. Det er blitt søkt etter litteratur.

Figur 4. Konsekvensvifte som viser konsekvensen av tiltaket ut fra gitt verdi og virkningene av tiltaket. Hentet fra Statens vegvesens håndbok 140.

Resultater

Selve myra er sterkt preget av tidligere torvuttak og grøfting. Myrer som er uten store tekniske inngrep og myrer i intensivt drevne jordbrukslandskap prioriteres avgrenset i følge DN-håndbok 13. Der det er lite myr bør også myr med mindre eller moderat menneskelig påvirkning vurderes dersom de hydrologiske prosessene vurderes som relativt intakte. Ånebymåsan kan ikke vurderes slik at kravene til en naturtypeavgrensning er tilfredsstillt.

I driftsområdet helt sør i området ble det registrert nikkebrønse. Nikkebrønse (*Bidens cernua*) vurderes som sårbar (VU) på den norske rødlista i 2010 fordi den har hatt en markert tilbakegang, som forventes å fortsette, og er knyttet til sårbare voksesteder. Arten er knyttet til næringsrike dammer, vasskanter og sumper i kulturlandskapet sørpå (Østlandet inn til Mjøsområdet, VA Farsund: Lista, og Rogaland). Dette passer godt med de kunstige dammene som har blitt dannet i dette området (figur 6). Den går tilbake på grunn av gjenfylling og drenering av gårdsdammer, bekkeløp og sumpete innmark. Den har fortsatt et

bra areal på innlandet på Østlandet, men er nesten eller helt forsvunnet fra kyststrøkene, og utbredelsen fragmenteres.

Det er registrert en del fugl i lokaliteten, og spesielt bør nevnes dverglo som står oppført på den norske rødlista for 2010 i kategori NT (Nær truet). Arten er registrert i grusområdet i sørenden av torvmyra.

Det ble registrert en rekke fremmede arter i lokaliteten; kanadagullris (*Solidago canadensis*) (Risikovurdering 2012: Svært høy risiko (SE)), hagelupin (*Lupinus polyphyllus*) (Risikovurdering 2012: Svært høy risiko (SE)) og vinterkarse (*Barbarea vulgaris*) (Risikovurdering 2012: Svært høy risiko (SE)). Alle disse ble funnet i driftsområdet i sør (figur 1).

I kantene av myra finnes det en del skogareal. Det ble ikke registrert noen store eller spesielt gamle trær under befaringen. Skogen danner imidlertid en buffer mot dreneringsgrøftene, dammene og bekkene som renner ut i Nitelva. Denne vegetasjonen sees på som viktig for det biologiske mangfoldet i området. Det anbefales at denne vegetasjonen (som er avgrenset på figur 8) beholdes urørt.

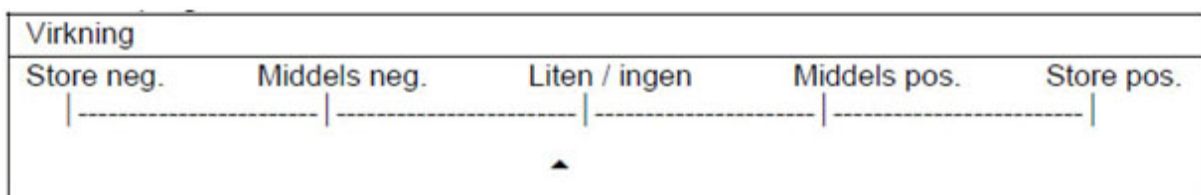
Det ble ikke registrert eller avgrenset noen naturtyper innenfor undersøkelsesområdet. Det presiseres imidlertid at det må tas hensyn til den eksisterende naturtypen Nitelva rett nord for området. Nitelva har for en stor del intakte kantsoner og elva binder sammen områder som er gitt høyere verdi og er viktig for de landskapsøkologiske hensyn. Det er viktig ikke å fylle ut i elva eller i tilliggende kroksjøer og dammer. Kantskog bør bli stående urørt.

Det er ikke gjort spesielle viltregistreringer i området. Det er heller ikke foretatt noen kartlegging av elvemuslig utenfor/nedenfor utløpet. Elvas vannstand på kartleggingstidspunktet var for høy. Det ansees imidlertid ikke som noe behov for en slik kartlegging dersom kommunens krav om at eventuelle tiltak ikke må medføre skade/ulempe for livet i elva følges.

Det ble ikke registrert funksjonelle gjennomgående stier i området.

Virkninger/omfang av tiltak

Tiltaket vil berøre hele undersøkelsesområdet. Virkningene for Ånebymåsan vil være store, men vil ha liten eller ingen betydning for områdets biologiske verdier siden det allerede har foregått torvuttak i nesten hele lokaliteten. Tiltaket vurderes å få liten negativ betydning for området som helhet.

Figur 5. Virkninger av tiltaket vurderes som liten/ingen.

Konsekvenser av tiltak

Tabell 2 oppsummerer virkning og konsekvenser for undersøkelsesområdet som helhet. Konsekvenser fremkommer ved å sammenholde verdi med virkning etter metode angitt av Statens Vegvesen (Statens Vegvesen 2006). Konsekvensene følger her virkningen av tiltaket og konsekvensen er også avhengig av omfanget av torvuttaket.

Tabell 2. Konsekvensvurdering av planlagt tiltak for undersøkelsesområdet.

Tiltak	Betydning for naturmiljø	Høyeste reg. verdi	Virkning	Konsekvens
Torvuttak	En rødlisteart (VU)	Ingen	Liten/ingen	0(-)

Avbøtende tiltak

I dette avsnittet vurderes tiltak som kan være med på å minimere tiltakets virkning på eksisterende natur. Hvilke tiltak som er praktisk mulig å få til evalueres ikke i denne rapport og de må derfor sees på som innspill til forvaltningen av området og vurderes videre i prosessen.

Det vil være avbøtende i forhold til landskap og biologiske verdier at torvuttaket begrenses østover. Kantsonene rundt eksisterende bekkedrag/grøfter bør bevares (se figur 7). Slik vil en del arter som i dag er knyttet til våtmarksområdene i undersøkelsesområdet kunne etablere seg/overleve her. En del generalister vil helt klart klare å etablere seg i disse områdene, mens en del mer spesialiserte arter vil gå ut. Helt generelt vil åpne bekker og dammer i kulturlandskapet være små oaser for biologisk mangfold.

Det vil være positivt å spare noe grusareal og dammer i sørenden av området, da dette arealet er viktig for bl.a. nikkebrønslé og dverglo.

Det bør vurderes hvordan man håndterer forekomsten av fremmede arter i lokaliteten. Disse forekomstene bør fjernes og man bør hindre at disse, og andre, fremmede artene etablerer seg i lokaliteten ved en eventuell tilkjøring av masse.

Konklusjon

Det ble ikke registrert prioriterte naturtyper innefor undersøkelsesområdet. Området innehar ikke kvaliteter som tilsier noen verdi som naturtypelokalitet. Det finnes imidlertid noen biologiske kvaliteter i området. Funnet av bl.a. nikkebrønslé tilsier dette. Kunstmark og tillagde dammer vil imidlertid alltid kunne være gunstig for noen arter, men vil kun representere natur som allerede finnes en rekke andre steder.

Et eventuelt torvuttak i området vil utgjøre et uopprettelig inngrep, som ikke vil la seg restaurere til opprinnelig verdi. Det må imidlertid tas hensyn til at området

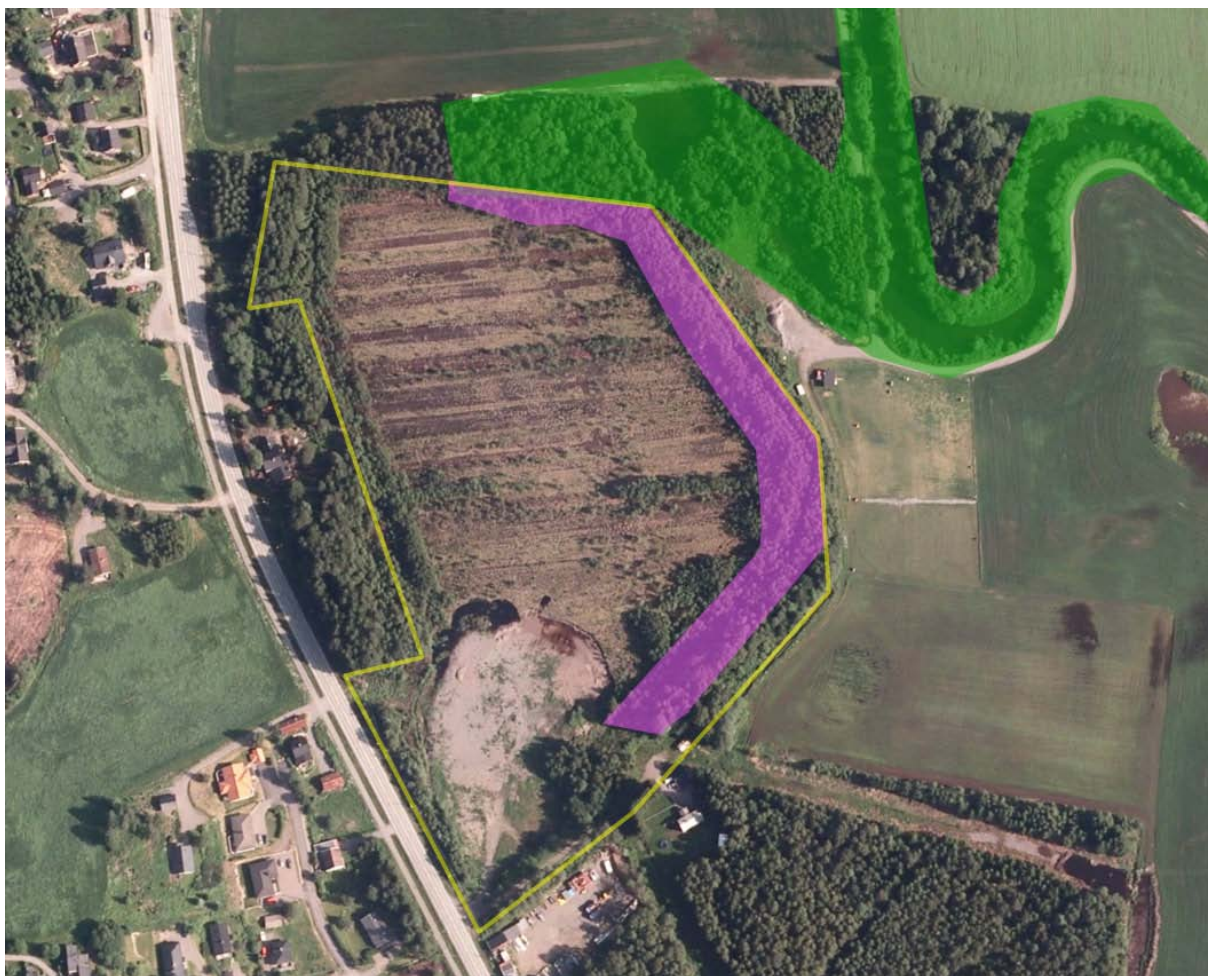
tidligere har vært gjenstand for torvuttak og således vurderes det dit hen at verdiene som inntakt lavlandsmyr og eventuelle andre biologiske verdier allerede er tapt.

Det anbefales å se på avbøtende tiltak i forhold til grensedragning for torvuttaket, spesielt østover mot eksisterende fuktdrag, grøfter og bekker.

Fremmede arter i lokaliteten bør vurderes fjernet. Det bør samtidig settes strenge krav til hvordan stedegen masse og eventuell tilkjørt masse skal håndteres.

Figur 6. En av dammene som er dannet i "driftsområdet" helt sør i undersøkelsesområdet. Her ble også rødlistearten nikkebrønsle (VU) funnet. Foto: Øivind Gammelmo.

Figur 7. Figuren viser undersøkelsesområdet (i gult) som er identisk med g/bnr 40/15-16 og 39/17, eksisterende naturtype Nitelva (i grønt) og område hvor vegetasjonen bør ivaretas i sin helhet (fiolett) (Avgrensingen er kun gjort for områdene innenfor det aktuelle planområdet; g/bnr 40/15-16 og 39/17.).

Referanser

Direktoratet for Naturforvaltning. 2007. Kartlegging av naturtyper - verdisetting biologisk mangfold, rev. utg. DN-håndbok 13.

Gederaas, L., Moen, T.L., Skjelseth, S. & Larsen, L.-K. (red.) 2012. Fremmede arter i Norge – med norsk svarteliste 2012. Artsdatabanken, Trondheim.

Kålås, J.A., Viken, Å, Henriksen, S. og Skjelseth, S. (red.). 2010. Norsk rødliste for arter 2010. Artsdatabanken. Norge.

Statens Vegvesen. 2006. Håndbok 140: Konsekvensanalyser. Statens Vegvesen, utbyggingsavdelingen.

BioFokus er en ideell stiftelse som skal tilrettelegge informasjon om biologisk mangfold for beslutningstakere, samt formidle kunnskap innen fagfeltet bevaringsbiologi. BioFokus ønsker å bidra til en kunnskapsbasert forvaltning av norsk natur.

En kunnskapsbasert forvaltning forutsetter god dokumentasjon av de arealene som skal forvaltes. BioFokus legger derfor stor vekt på feltarbeid for å sikre oppdaterte og relevante data om botanikk, zoologi, økologi, samt avgrensning og verdisetning av områder.

Høy kompetanse er en forutsetning for å kunne registrere og presentere biologisk mangfold-data på en god måte. BioFokus sine medarbeidere er derfor godt skolert innenfor en rekke artsgrupper og har en bred økologisk forståelse for de ulike naturtypene som de arbeider med, det være seg skog, kulturlandskap eller ferskvann. Digitale verktøy som databaser, GIS og bilde-behandling er viktige redskaper i vårt arbeid for å anskueliggjøre naturverdier på en best mulig måte.

Stiftelsen utgir to digitale rapportserier som heter BioFokus-rapport og BioFokus notat,
<http://www.biofokus.no/Publikasjoner/publikasjoner.htm>